

Es Busqueret

Revista de divulgació ornitològica

Número 38
Tardor 2014

Naturalisme

***A la recerca
de l'autèntic
seabirdwatcher
del
Mediterrani***

Actualitat

***Escola de
natura
d'Esporles***

Es Busqueret se'n va de viatge

Alt Pirineu

A través de l'objectiu - Una imatge de natura

Rata-pinyada gran, *Myotis myotis*

Nikon D300, Nikon 500mm, 1/200seg, f/8, ISO200, flash Nikon SB900, trespeus.

Durant més de dos anys vaig col·laborar en les tasques d'estudi, topografia i exploració de les coves de la zona de cala Anguila amb el Grup Nord de Mallorca. Gràcies a les feines realitzades, avui formen part de la xarxa Natura 2000 i algunes estan catalogades com a LIC.

Coneixia molt bé l'hàbitat i la zona d'aparellament de la ratapinyada gran (*Myotis myotis*), ja que havia acompanyat moltes vegades els topògrafs terrestres a les galeries i sales on es pengen pel seu descans diürn. El dia que vaig fer la foto, en companyia de Xavier Gassó, va ser un d'aquells en què tots els sants ajuden. Només entrar a la galeria ens topàrem amb una parella de ratpenats entusiasmats amb el seu festeig i, tant els feia que hi hagués espectadors devora seu. Anaven a la seva: aferrades, carícies, mossegades pel clotell... Quin espectacle!

Vaig fer algunes fotografies i la resta del temps ens quedàrem contemplant aquests dos mamífers, que continuaren amb els seus jocs durant més de vint minuts. Vàrem arribar a pensar que presenciàvem una còpula. Aquest dia va ser un regal que ens va deixar la natura, supòs que per tantes hores de dedicació desinteressada al món de l'espeleologia, o així ho vull pensar.

Miquel Àngel Gual

(Palma, 1967) Vaig tenir la primera càmera reflex l'any 1987, introduint-me dins el món de la fotografia com un aficionat més. Als anys 90 em vaig formar com a tècnic audiovisual i aconseguint treballar-hi professionalment. La meua passió per la natura és la que m'ha animat a fotografiar i filmar la biodiversitat de les nostres illes, des de filmacions subaquàtiques, fotografia de coves o de paisatge a macros d'invertebrats i flora, aus i mamífers, fotografia nocturna i astrofotografia. A hores d'ara el meu arxiu comença a tenir un cert volum, encara que com deia Ansel Adams, si has fet dotze fotografies bones en un any, has fet una bona feina. Cerc l'originalitat i qualitat enfront de quantitat, respectant el codi ètic de fotografia de natura, independentment del temps i l'esforç que hagi dedicat a cada fotografia, que vos puc assegurar, no és poc.

Sumari

2	A través de l'objectiu
Rata-pinyada gran
per Miquel Àngel Gual
coordina Margalida Roig	16	Notícies del món
per Maite Serra-Franco
4	Editorial	18	El cel també és seu
Ratapinyada de Nathusius
per David García i
Domingo Trujillo
5	Aquí què hi veus
Cucui reial
per Pere Garcias	22	Es Busqueret se'n va de viatge
Alt Pirineu
per Josep Manchado i
Maties Rebassa
6	Actualitat
Escola de natura d'Esporles
per Alejandro Martínez-Abraín	34	Identificació
Becassineta i valona
per Cristina Fiol i Miquel Morlà
10	Naturalisme
A la recerca de l'autèntic seabirdwatcher del Mediterrani
per Anita Bonilla, José Manuel Igual, Meritxell Genovart i
Daniel Oro	36	Més que aucells
Hydrous pistaceus
per Inmaculada Ferriz i
Xavier Canyelles
		42	Quadern de camp
per Steve Nicoll

Es Busqueret

Revista de divulgació ornitològica de les Illes Balears
Número 38 - Tardor 2014 - Publicació gratuïta.
www.esbusqueret.com - ornitologia@gobmallorca.com

Fotografia de portada:
Llucareta, Serinus
citrinella
Autor: Maties Rebassa

Edita
GOB - Grup Balear d'Ornitologia
i Defensa de la Naturalesa
Manuel Sanchís Guarner, 10 - 07004 Palma
www.gobmallorca.com - info@gobmallorca.com

Editor
Manuel Suàrez

Comitè editorial
Cati Artigues, Cristina Fiol, Maite Serra

Revisió lingüística
Magdalena Prohens

Disseny i maquetació
Toni Muñoz

Col·laboren en aquest número:

Pep Arcos, Anita Bonilla, Xavier Canyelles, Inmaculada Ferriz, David García, Pere J. Garcias, Meritxell Genovart, Miquel Àngel Gual, José Manuel Igual, Joan Vicenç Lillo, Jaume Llinàs, Josep Manchado, Alejandro Martínez-Abraín, Rafel Mas, Miquel Morlà, Steve Nicoll, Daniel Oro, Maties Rebassa, Margalida Roig, Maite Serra-Franco, Domingo Trujillo, AFONIB, Marcabrera, SOM.

DL: PM-1937-2004 **ISSN:** 1889-4275
Prohibida la reproducció no autoritzada, total o parcial, amb finalitat comercial.

El llibre *Plagas de insectos en las masas forestales españolas*, editat pel Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació l'any 1981, pel que fa a la forma de combatre la processionària del pi (*Thaumetopoea pytiocampa*), dedica una especial atenció als tractaments químics massius on, a part de mencionar la recent, aleshores, incorporació del Diflubenzuron en tractaments aeris contra l'eruga, parla també d'altres productes com el Triclorfon per a disminuir l'ús del DDT. Seguidament, la publicació enumera altres procediments de lluita com tallar i cremar les bosses, aplicacions puntuals químiques sobre aquestes amb DDT-Lindano, destruir-les amb tirs d'escopeta, esquers amb feromones, adequació de l'estructura forestal per a facilitar la lluita contra la plaga, etc. Tot sempre baix d'un prisma d'explotació forestal, cal no oblidar-ho.

En referència amb els enemics, aprofitadors o integradors naturals del subjecte biològic de la processionària, cita els paràsits d'ous, erugues o crisàlides, dues vespes (*Tetrastichus tibialis* i *Oencyrtus pityocampae*) que poden arribar a destruir el 60% dels ous d'una població, paràsits específics com la mosca *Phryxe caudata* o la *Compsilura concinnata*, freqüent a les Balears i també *Erigorgus femartor* o *Villa brunnea*, que, segons la guia, pot arribar a tenir una

enorme importància en les sobtades caigudes de la població. Segueix enumerant altres espècies parasitàries, com també els predadors com el ferrerico i el ferrerico blau, puputs, corbs, rates cellardes, ratapinyades, formigues vermelles, cigales, vespes que ataquen les papallones etc. Finalment, fa menció a malalties provocades per virus, bacteris o fongs propis de l'ecosistema, que poden arribar a afectar en proporcions importants si el període d'enterrament coincideix amb un període plujós, per exemple.

Quan aquest document es refereix als danys que provoca la cuca als pins, allò que crida l'atenció, en un llibre, cal dir-ho, de referència a escoles i enginyeries forestals —a més de ser la justificació del Govern Balear per mantenir un tractament tan agressiu com flitar químicament amb mitjans aeris— és la poca entitat, els pocs danys reals, avaluable, que la cuca provoca a la massa forestal, als pinars. Literalment el llibre diu: "La defoliació no impedeix la nova brotada, l'arbre pot, a poc a poc, recompondre tot el seu sistema foliar. Però, fins que aquest procés no es completi, els creixements seran inferiors als normals". A regions d'escassa pluviositat les defoliacions poden ser desastroses, segueix. Però causa de la cuca o de la sequera? Parla també de les possibles afecta-

cions al·lèrgiques en contacte amb els pèls urticants que poden dificultar les tasques silvícoles.

Dit tot això així i aviat, passats els anys i observant, hom pensa que per una banda la cuca del pi té prou enemics, estabilitzadors naturals que allò que menys han de menester és una fumigació aèria que debiliti la seva funció natural per controlar un excés de població de processionària, uns enemics, que, d'altra banda, fan una funció ecològica en processar les fulles verdes dels pins en excrements molt més assimilables per a la formació d'humus nutrient del bosc que la descomposició difícil de les acícules seques.

En conclusió, la fumigació química amb Difluobenzuron, o biològica amb *Bacillus thuringiensis*, dels ecosistemes forestals, a part de l'alegria econòmica comercial i de just agraïment als promotors amb els doblers de tots, el que fa és afeblir el funcionament d'autoregulació de l'ecosistema i crear i potenciar amb més virulència allò que diu combatre, la plaga. •

JAUME LLINÀS

I aquí, què hi veus?

Què ens diuen els detalls de la imatge sobre aquest aucell?

Per **Pere J. Garcias**

1 La coa llarga és una característica de la seva família, Cuculidae.

2 L'esquena favadada és un bon tret d'identificació per a separar-lo del cucuí.

3 Té una cresta molt visible que fa d'aquesta característica una font inesgotable de noms vulgars.

4 Té dos dits dirigits cap al davant i dos cap al darrere, és a dir, una posició zigodàctila, que comparteix amb els altrament dits Psittaciformes, lloros i semblants.

5 El bec prim però robust el capacita per a alimentar-se de grans insectes i, fins i tot, petits invertebrats.

6 El pit sense cap taca i el puput gris el destriem com a adult, ja que els joves tenen el pit més fosc i brufat de marró, la caputxa del cap marró fosc i la cresta molt més petita.

Cucui reial, *Clamator glandarius*

Avui parlarem d'una au que és una migrant escassa a les Gimnèsies i accidental a les Pitiüses. És un cosí germà del cucuí (*Cuculus canorus*) i, com ell, té una estratègia reproductiva de parasitisme, és a dir, pon els ous dins el niu d'altres espècies però amb gran preferència per les garses (*Pica pica*) i altres còrvids. És el cucuí reial.

El nom científic ve directament del llatí: *clamator* renouer, cridaner i *glandarius*, productor de glans. Aquí hi ha una confusió entre espècies, (tan comuna quan parlem de noms d'aus) entre el gaig (*Garrulus glandarius*) i l'espècie que ens ocupa. En el cas del gaig, sí que té sentit, ja que un dels comportaments més singulars del gaig és

enterrar els glans que no pot consumir al moment i oblidar-se'n després, afavorint així la germinació del gla i el creixement d'una nova alzina. D'on ve la confusió? Doncs, segons certs autors, de la semblança del plomatge entre les dues espècies... vés a saber.

Com ja vérem, en el cucuí aquest nom és totalment onomatopèic i és així gairebé en tots els idiomes. Ara ens fixarem en el nom específic, ja que l'arrel *cucui* és molt present. En castellà és *críalo* referint-se a cridaner; en francès i alemany recullen la confusió i han passat al nom vulgar com *coucou geai*, cucuí gaig, en francès i *häherkuckuck*, on *häher* és gaig, en alemany; en portuguès és *cuco rabi-*

longo i en gallec *cuco real* (per allò de si és més gros o més acolorit serà regi), igual que en català *cucut reial*; en italià és *cuculo dal ciuffo*, cucuí de puput, com en neerlandès *kuifkoekoek*, on *kuif* és cresta; en canvi, els idiomes escandinaus fan referència a la biologia reproductora de l'au i així en suec és *skatgök*, cucuí de garsa (*skat*, garsa), en danès *skadegøg* (*skade*, garsa), en noruec *skjæreggjøk*, (*skjære*, garsa) i en finlandès *harakkakäki*, (*harakka*, garsa). En anglès és *great spotted cuckoo*, cucuí gros favat i en euske- ra és *kuku mottoduna*, que és cucuí amb cresta. Per acabar, en polonès, encara que sigui una llengua del grup eslau també l'anomenen cucuí amb cresta: *kukulka czubata*. •

L'Escola de Natura d'Esporles: claus d'un projecte exitós

Per Alejandro Martínez Abraín

L'Escola de Natura d'Esporles va néixer fa poc més d'any i mig (febrer de 2013). Sorgí després d'un il·luminant viatge a Kenya de qui subscriu i de la necessitat de fer alguna cosa per canviar les coses en el món quant a respecte i conservació de la biosfera.

No estava al nostre abast evitar la persecució de la megafauna africana, però sí educar la població del nostre entorn laboral. Els membres de l'Escola som, en la seva majoria (però no tots), membres de l'Institut Mediterrani d'Estudis Avançats (IMEDEA) amb seu a Esporles, i bona part residim en aquesta bella població mallorquina. Ja van sortint algunes claus, doncs.

L'Escola es nodreix de gent motivada i estudiant de la naturalesa, que sent la necessitat de contagiar els seus conciutadans (conciutadans seria més exacte i amb molta honra) amb les seves inquietuds. Un altre dels aspectes importants per entendre la nostra exitosa implantació a Esporles és de tall històric. En el passat (fa unes dècades) va existir un precedent de l'Escola anomenat Centre d'Interpretació del Medi, que va liderar Albert Català. L'Escola, sense saber-ho, s'ha convertit en la continuació d'aquell projecte, que es va extingir per h o per b. Des del principi comptarem amb el suport incondicional de l'excel·lent equip de Govern (jove, innovador, social) d'Esporles i també de la direcció de l'IMEDEA. Tots dos aspectes han estat rellevants. A això sumaria el fet de no haver-nos constituït com a associació, ja que les nostres activitats no han requerit la col·laboració del vil metall, font a la llarga de problemes. Tot el que hem fet fins ara ha estat de manera absolutament desinteressada. Ni un sol euro ha corregut per les nostres venes. L'edició d'un tiratge de 100 samarretes va ser sufragada des de les nostres pròpies butxaques i, posteriorment, recuperada sense guanys.

L'Escola ha vingut també a omplir un buit que hi havia a Esporles (i a tot Mallorca). És el buit de la interpretació de l'entorn natural des d'una base científica. Hi ha nombrosos clubs d'esplai, de muntanyisme, d'aventures, ecologisme, grups de consum, etc. però el nínxol que l'Escola ha ocupat estava vacant, fet que descobrirem amb el temps. No

Observació d'aus forestals als voltants d'Esporles a l'estiu.

va haver-hi un planejament a consciència, simplement llançarem el projecte i la gent el va acollir amb amor. No hem competit amb ningú ni hem pecat d'intrusisme i això crec que s'ha notat.

Des del principi decidírem que el nostre destinatari era tot el poble: nins, adolescents i adults. I per a tots ells hem fet activitats de diferent estil: tallers d'astronomia i audiovisuals per a nins, tallers de fotografia per a xavals, cicles de xerrades per a adults, sortides al camp per a tots, cans inclosos, algunes vegades.

Hem estat presents en totes les principals celebracions d'Esporles, des de la Fira Dolça, passant per l'amollada de someres en el Torrent de Sant Pere per a l'esbrossament ecològic, a les festes de Sant Pere a l'estiu, on vam tenir la gosadia (basada en la ignorància) de fer un itinerari marí en el Port d'es Canonge, territori que pertany a Banyalbufar. La naturalesa no coneix fronteres.

Ha estat clau també la col·laboració de grans personatges residents a Esporles que són o han estat professors de la propra UIB i han exercit càrrecs de gestió des de direccions generals. Amablement els

nostres amics han posat la seva saviesa a la nostra disposició. Gràcies Antonio, gràcies Nofre. Gràcies a tots els amics ponents de les xerrades de l'Escola (Camilo, Dani, Rosa Maria, Jordi, Tonyo, Anna, Ignacio, Joan, Biel, Lluc, Txema...). I a tots els qui varen guiar sortides al camp o impartiren tallers. A bona part de les xerrades aconseguírem que un mitjà de comunicació que ja es considera en desús (la conferència) omplís la sala de plens de l'Ajuntament, per a sorpresa de tothom. Això demostra que, si els temes són interessants i es fa una campanya de difusió adequada, la gent respon bé. La difusió de les nostres activitats es fa a través de l'Agenda 21 de l'Ajuntament, amb correus a la nostra llista de distribució (que compta ja amb més de 200 persones), cartells distribuïts pel poble i mitjançant anuncis al personal de l'IMEDEA. Les activitats que es convoquen amb una setmana de temps solen funcionar bé. Amb més, la gent s'oblida. Amb menys, és molt precipitat.

L'interès dels nostres seguidors ha demostrat que triomfa el que és local. Les sortides de llarga distància, que requereixen una logística més complexa, no han estat les

millors. Tot i així, tot el que sigui passejar per l'entorn del poble (o per dins cercant naturalesa urbana) és un èxit garantit.

Vull pensar que el nostre blog (<http://escolanatesporles.blogspot.com.es/>) ha estat també part de l'èxit. És un blog que devem també a ajudes desinteressades i que té diferents seccions que han ofert per escrit receptes per interpretar millor el medi. Gràcies als professors del Col·legi de primària Comas i Ribas per acollir-lo tan bé i fer-ne ús per a les seves classes. Això ens omple d'orgull.

Les col·laboracions periòdiques (setmanals o quinzenals) a la ràdio autonòmica han fet també la seva contribució. Gràcies a Enric i al seu Balears fa Ciència per creure tant en nosaltres.

En definitiva, hem cregut en el que és local, gratuït i la passió i el bon fer (la gent no és ximple i aprecia el rigor) per treballar pel bé comú a través de la sensibilització de la població local. L'Escola seguirà per molts anys i esperem que aquesta iniciativa pionera no només conservi l'esperit durant molt temps sinó que s'expandeixi per tot Mallorca, per to-

Itinerari interpretatiu a l'alzinar d'Esporles. Una de les activitats va consistir en explicar el funcionament de l'activitat tradicional dels carboners.

Observació de fauna invertebrada a un bassot del torrent de sant Pere a l'estiu.

tes les illes Balears, amb ganes, com un virus benèfic. En fi, llarga vida a l'Escola, hereva de la filosofia presocràtica i de la Institució Lliure d'En-

senyament. Amor al coneixement, a la naturalesa i a la gent, ensenyar divertint, no atapeir amb dades i informació, anar del local cap al general

i no a l'inrevés, generar inquietud, donar eines de treball, arribar fins als cors. Aquestes són les claus del nostre èxit educatiu. •

A la recerca de l'autèntic seabirdwatcher del Mediterrani

Per Anita Bonilla, José Manuel Igual, Meritxell Genovart i Daniel Oro
Grup d'Ecologia de Poblacions, Institut Mediterrani d'Estudis Avançats (IMEDEA, CSIC-UIB)

Un projecte de ciència ciutadana pretén, mitjançant l'ús d'una aplicació mòbil, que els pescadors aportin dades d'interès científic sobre incidents amb aus marines en el mar.

A primera hora del matí d'un dissabte és fàcil trobar aficionats a la pesca desplegant els seus aparells en zones rocoses de la badia de Palma. Sense fixar-s'hi gaire, els pescadors competeixen en l'obtenció del botí amb algunes aus marines, i són freqüents les interaccions entre tots dos. És comú veure les aus marines atretes pels vaixells de pesca cercant els descarts per aprofitar-se d'aquest recurs predictable; qui diu que no a l'aliment fàcil i abundant? Pescadors recreatius o palangrers artesans admeten amb freqüència que les aus marines poden ser un destorb, ja que *roben* els esquers en els hams, i es generen així situacions d'alt risc per a les aus i pèrdua dels esquers i hams per als pescadors. Desafortunadament, moltes aus moren ofegades en quedar enganxades en les arts de pesca o surten de l'incident molt malferides.

Aquest problema es multiplica en la pesca comercial, especialment amb els grans vaixells pesquers del Mediterrani. Se sospita que podrien causar la mort de milers d'aus i ser una de les principals amenaces per a moltes de les espècies (algunes molt amenaçades), juntament amb la introducció de depredadors a les zones de reproducció, la pèrdua d'hàbitat litoral a causa del desenvolupament urbanístic i la contaminació de l'oceà.

A causa de diversos factors com la gran amplitud de la zona geogràfica que ocupen aquests ocells marins, la dificultat i el cost d'obtenir dades en un medi com el mar, l'heterogeneïtat o irregularitat dels esdeveniments de captura accidental tant en l'espai com en el temps i la varietat d'arts de pesca existents, no es tenen dades suficients per valorar amb rigor els efectes de la captura accidental sobre les poblacions d'aus marines. Es fa necessari, doncs, investigar *in situ* la incidència de les captures accidentals en diferents arts de pesca, intentant respondre preguntes bàsiques com **quan**, **com** i **on** ocorren aquests incidents i **quines** espècies d'aus marines hi estan implicades.

Es fa per tant necessari implicar el sector pesquer i treballar conjuntament. Són els pescadors, tant recreatius com comercials, els qui poden explicar de primera mà el que ocorre a la mar, i col·laborar així en l'obtenció directa d'aquestes dades,

prendre consciència de l'interès científic que existeix i passar de ser part del problema a ser part d'una solució que beneficiï a tothom.

Amb la idea d'aprofitar el coneixement i els recursos de què disposa el sector pesquer, el Grup d'Ecologia de Poblacions de l'Institut Mediterrani d'Estudis Avançats (IMEDEA, UIB-CSIC), amb el suport de la Fundació Biodiversitat, ha dissenyat una eina anomenada *Sea-Birdstagram*, emmarcada en el projecte *Impacte de la mortalitat per arts de pesca en la viabilitat poblacional d'aus marines amenaçades del llevant espanyol*. *Sea-Birdstagram* és una aplicació per a telèfons mòbils (App) de descàrrega gratuïta pensada perquè els pescadors participin activament en l'estudi i obtenció de dades de captures accidentals d'aus marines. El seu maneig és molt senzill: després d'un registre en el qual especificarem l'art de pesca que es practica, l'aplicació queda programada per a fer una fotografia. En cas de captura accidental, l'usuari pren una instantània de l'au, i queden així registrades l'hora, la data i la localització de l'incident. Immediatament després es mostren altres camps a emplenar opcionalment en funció del nivell de compromís que l'usuari vulgui tenir amb l'acció, com entrar el codi de l'anella, en el cas que l'au estigüés marcada, o altres observacions com l'estat en el qual va quedar l'exemplar. La App s'encarrega d'enviar tot aquest paquet informatiu a una base de dades d'un servidor a què accedeixen només els investigadors. Així, amb aquest petit gest, la informació viatja del mar directament a l'entorn científic.

Amb aquesta aposta de ciència ciutadana com a teló de fons, el projecte intenta recopilar tota la informació possible a partir de les dades que s'obtinguin de la col·laboració dels usuaris de la App, juntament amb altres dades històriques d'anellament i recupera-

Un pescador intenta alliberar una gavina del palangre

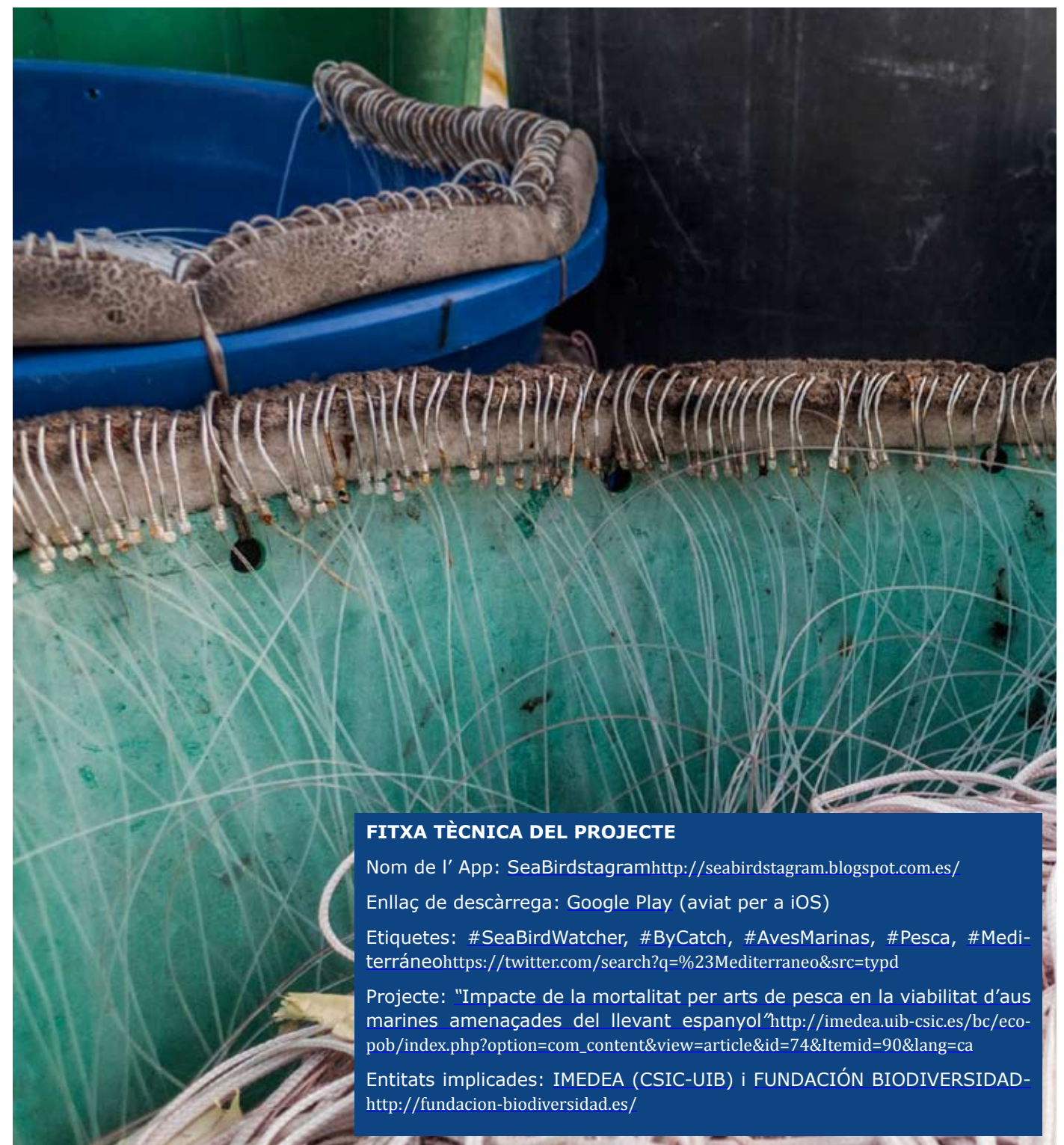
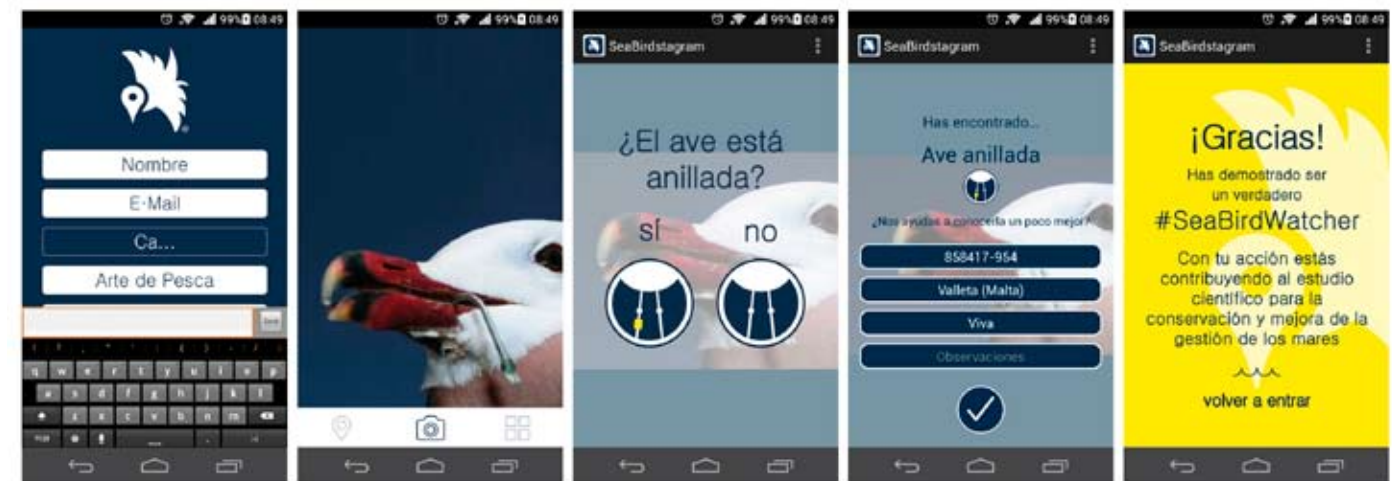
HTTP://MEDITERRANEANSEABIRDCATCH.BLOGSPOT.COM.ES

ció d'aus marines. A partir d'aquí es podrà valorar l'impacte de la pesca accidental, estimar les probabilitats d'extinció de les poblacions objecte d'estudi, i, finalment, poder realitzar prediccions de les dinàmiques poblacionals sota diferents escenaris de gestió pesquera i mesures de mitigació. El projecte està inicialment enfocat a conèixer l'impacte de quatre espècies d'aus amb interès de conservació en el Mediterrani occidental: el virot (*Puffinus mauretanicus*), el virot gros o baldritja (*Calonectris diomedea*), la gavina de corsa o de bec vermell (*Ichthyophaga atricapilla*) i el corb marí (*Phalacrocorax carbo*).

En les campanyes informatives dirigides a la gent del mar s'enuncia explícitament: "es cerquen pescadors que ens puguin aportar informació sobre les captures accidentals d'aus marines en arts de pesca". Com a incentiu hi ha samarretes, un reportatge fotogràfic sobre la pesca que els participants s'enduran en forma de calendari i la pròpia satisfacció de contribuir a la conservació i gestió dels recursos marins. Un autèntic SeaBirdWatcher mediterrani: els ulls de la ciència a la mar. •

PEP ARCOS / SEO-BIRDLIFE

FITXA TÈCNICA DEL PROJECTE

Nom de l' App: SeaBirdstagram <http://seabirdstagram.blogspot.com.es/>

Enllaç de descàrrega: Google Play (aviat per a iOS)

Etiquetes: #SeaBirdWatcher, #ByCatch, #AvesMarinas, #Pesca, #Mediterráneo <https://twitter.com/search?q=%23Mediterraneo&src=typd>

Projecte: "Impacte de la mortalitat per arts de pesca en la viabilitat d'aus marines amenaçades del llevant espanyol" http://imedea.uib-csic.es/bc/ecopob/index.php?option=com_content&view=article&id=74&Itemid=90&lang=ca

Entitats implicades: IMEDEA (CSIC-UIB) i FUNDACIÓN BIODIVERSIDAD- <http://fundacion-biodiversidad.es/>

Per **Maite Serra-Franco**

La nova Llista Vermella de les Aus: el virot petit *En Perill Crític d'Extinció*

Gràcies a nous criteris taxonòmics i, principalment, a millores en les tècniques genètiques, la Unió Internacional per a la Conservació de la Naturalesa (UICN) ha publicat la nova Llista Vermella Mundial de les Aus —elaborada excepcionalment un any després de la darrera publicació, ja que s'actualitza cada dos anys— que ha realitzat BirdLife International a fi de donar l'avís d'alarma per 350 noves espècies, abans considerades subespècies, i reevaluar espècies ja existents en relació amb la publicació del 2013 (1,2). La nova llista exposa que, de les 10.425 espècies d'aus identificades a tot el món, el 13% estan amenaçades d'extinció —213 espècies *en perill crític*, 419 *en perill* i 741 *vulnerables*— i que, de les 350 noves espècies d'aus, el 25% estan amenaçades. La llista també consi-

dera 140 espècies com *completament extintes* (1,2).

A Espanya hi ha 26 espècies a punt de desaparèixer, molt escasses i/o amb una àrea de distribució molt reduïda (1,2). Un exemple és el virot petit (*Puffinus mauretanicus*), l'única au marina endèmica d'Espanya, la més amenaçada d'Europa i l'única del continent al costat de la curlera de bec fi (*Numenius tenuirostris*) inclosa en la categoria *en perill crític d'extinció* de la llista (3). El virot petit apareix com a espècie prioritària en llistes i tractats internacionals, com el Conveni OSPAR (Protecció de l'Atlàntic Nord-est) o el de Barcelona (Protecció del Mediterrani) i recentment ha estat inclòs en la llista del Tractat per a la Conservació d'Albatros i Petrells. És la primera espècie de l'Atlàntic Nord que s'inclou dins

aquest conveni. Aquesta au només cria a les Illes Balears, i es calcula que queden poc més de 2.000 parelles reproductores. La captura accidental en arts de pesca i la depredació per animals introduïts, moixos principalment, manté la taxa de supervivència dels adults sota mínims (4). Recentment, diverses organitzacions ecologistes han alertat sobre futurs projectes urbanístics en els illots de Tagomago i sa Conillera, al costat d'Eivissa, tots dos espais protegits i altament sensibles, ja que en aquesta zona hi ha la principal colònia de virot petit (3,5,6).

M. Louzao, que va realitzar la seva tesi doctoral sobre el virot petit, ha participat durant quatre anys en el seguiment de les colònies en les reserves naturals d'es Vedrà, es Vedranell i els Illots de

Ponent d'Eivissa, en col·laboració amb el Fons per a la Conservació d'Eivissa i SEO/BirdLife. La informació obtinguda d'aquest treball resulta clau, entre altres motius, per a dissuadir de la construcció d'un hotel en el far d'un dels illots (sa Conillera) d'aquesta reserva (3).

SEO/BirdLife assenyalava que es requereix que les administracions competents dels llocs on habiten aquestes aus realitzin plans de recuperació i conservació de manera iminent, uns plans als quals, de fet, obliga la Llei i dels quals no disposen moltes comunitats autònomes fins al dia d'avui (1,2).

El virot petit compta amb un pla d'acció internacional que conté pautes de conservació que han d'adoptar els estats implicats (3). Malauradament, els treballs de seguiment i control que es duen a terme a través de projectes Life europeus o els plans de conservació del Govern Balear es qualifiquen de lloables, però insuficients i parcials (3). Des del Ministeri d'Agricultura, Alimentació i Medi ambient (Magrama) afirmen que "està previst actualitzar l'estratègia per a la conservació de cara al proper any, atès que l'anterior data del 2005 i necessita una adaptació al contingut del nou pla d'acció internacional publicat en 2011 i a la nova informació tècnica-científica disponible"(3).

Fonts Bibliogràfiques:

- 1) El 13% de las aves del mundo están amenazadas de extinción. SEO/BirdLife 24/7/2014;
- 2) El 25% de las 361 nuevas especies de aves están amenazadas. SEO/BirdLife 2/9/2014;
- 3) Rico Y. La más amenazada de Europa. EL PAÍS, Madrid, 9 AGO 2014 - 11:53 CEST;
- 4) Sevillano E. Un 13% de las aves del mundo están amenazadas de extinción. EL PAÍS, Madrid 24 JUL 2014 - 09:56 CEST;
- 5) Desarrollo litoral. SEO/BirdLife 16/10/2012 ;
- 6) Continúa el debate sobre el faro de Sa Conillera en Ibiza. SEO/BirdLife 20/5/2014.

Les plantes demanen ajuda a les aus insectívores

Davant de l'atac d'artròpodes herbívors, les plantes alliberen compostos volàtils que atreuen els seus enemics naturals. Aquest fet, estudiat en artròpodes depredadors, amb prou feines s'havia investigat en aus insectívores, un dels principals grups depredadors d'insectes. Per conèixer millor aquest mecanisme, investigadors de l'Estació Experimental de Zones Àrides (EEZA-CSIC) i del Centre d'Ecologia Terrestre (NIOO) dels Països Baixos van fer diversos experiments amb ferrerics (*Parus major*) i erugues de papallones. Els resultats,

considerant que els arbres infestats i no infestats difereixen en les emissions de volàtils i característiques visuals, van revelar que els ferrerics són capaços de discriminar entre arbres parasitats per erugues i arbres no parasitats, fins i tot, quan les aus no podien veure les erugues o el dany que ocasionen sobre les fulles. Així es va demostrar, per primera vegada, que les aus ensumen quin arbre està plagat amb les seves preses, segons les diferències en els perfils químics que emeten els arbres infestats i els no infestats. D'aquesta manera

es pot afirmar que les substàncies volàtils alliberades per les plantes en resposta a l'atac de les erugues de papallona no només atreuen els insectes depredadors, sinó també els vertebrats depredadors.

Font Bibliogràfica: Luisa Amo, Jeroen J. Jansen, Nicole M. van Dam, Marcel Dicke and Marcel E. Visser, Birds exploit herbivore-induced plant volatiles to locate herbivorous prey. Ecology Letters Volume 16, Issue 11, pages 1348–1355, November 2013.

El cel també és seu

Ratapinyada de Nathusius

Pipistrellus nathussi
Família Vespertilionidae

Per David García i Domingo Trujillo

DAVID GARCÍA

Com és?

A causa de la semblança dels pipistrels, la identificació de les diferents espècies suposa una certa experiència. Així, és important considerar una sèrie de característiques morfològiques pròpies de cada espècie; malgrat això, la identificació és més senzilla si es tenen en compte els caràcters de dentició. La ratapinyada de Nathusius és un quiròpter de petites dimensions, i tot i això és el major del gènere dels pipistrels d'Europa. A l'igual que d'altres espècies del mateix gènere, té les orelles curtes en forma triangular i el tragus un poc més llarg que ample, amb la punta ovalada. La coloració del pelatge dorsal presenta durant l'estiu una tonalitat marró vermellosa, mentre que a la tardor es torna marró fosca. La part del ventre és marró clar o marró groguenc. La superfície inferior de l'uropatagi està coberta de pelatge aproximadament fins a la meitat. A la membrana alar presenta una vorera clara difusa entre la tibia i el cinquè dit. L'incisiu superior és cúspide i el segon excedeix clarament l'incisiu superior intern, un tret que només presenta la ratapinyada de Nathusius entre les ratapinyades d'aquest gènere a Europa.

Entre les espècies amb què es poden confondre la més semblant és la ratapinyada de vores clares (*Pipistrellus kuhlii*), però aquesta darrera

presenta a la membrana alar una franja clara ben definida i que s'estén més enllà del cinquè dit i, a més, presenta el primer incisiu superior unicuspidat.

Emet polsos ultrasònics de freqüència modulada amb una fase terminal de freqüència constant entre 38 – 41 kHz. Les vocalitzacions de les cridades socials estan compostes per dos o tres components al voltant de 18-19 KHz. Les ecolocalitzacions que emet poden ser confoses amb les de la ratapinyada de vores clares, i per això són més determinants les cridades socials.

Quins són els seus costums?

Apareix distribuïda per tota l'àrea Paleàrtica, des d'Europa fins a la regió Transcaucàsica. A la península Ibèrica es troba al nord i nord-est i la població resident del Delta de l'Ebre és l'única que es coneix com estable. Actualment, no hi ha evidències de cria. Les femelles arriben a la tardor i parteixen en primavera, mentre que els mascles es troben tot l'any a la zona d'aparellament i hivernada de les femelles.

La ratapinyada de Nathusius és una de les poques espècies de quiròpters considerada clarament migradora de llarga distància a Europa. Per les dades d'anellaments i

mitjançant captures es coneixen moviments de tardor des del nord-est al sud-oest del continent, amb una distància màxima registrada de més de 1.900 km. Se sospita que durant aquestes migracions la ratapinyada de Nathusius pot creuar els Pirineus, i que els registres dispersos a la península Ibèrica podrien indicar que utilitzen aquest territori com a àrea d'hivernada. Als darrers anys el seu estatus s'ha anat aclarint gràcies a treballs al Delta de l'Ebre, en els quals s'ha demostrat que els mascles es troben presents durant totes les estacions de l'any en aquest Parc Natural, mentre que les femelles desapareixen en el moment que han de començar a criar. És una espècie recentment descoberta a Mallorca, i com és, com hem esmentat, típicament migradora i el seu estatus no és clar a l'illa, no es pot descartar la hipòtesi que les poblacions de l'Ebre i les de s'Albufera de Mallorca estiguin relacionades.

Empra especialment les zones humides com a àrees de caça, utilitzant espais oberts com a camins o vores del bosc, encara que també pot caçar sobre la làmina de l'aigua. S'alimenta d'insectes voladors, com petits dípters o quironòmids. En altres zones d'Europa es comporta més com una espècie forestal, però a Espanya pareix tenir una certa preferència per les zones humides. Es tracta d'una ratapinyada fissurícola,

que empra edificacions com a ponts o habitatges abandonats, encara que també es refugia als arbres.

A quines illes la podem trobar?

Fins al moment només es coneix la seva presència a Mallorca, concretament al Parc Natural de S'Albufera de Mallorca, on va ser descoberta

l'any 2007. Probablement, durant la tardor i hivern pot habitar altres zones humides o àrees forestals de l'arxipèlag.

Les amenaces i mesures per a la seva protecció

A falta d'informació més concreta, les amenaces més importants estan relacionades amb l'alteració

dels ecosistemes aquàtics, a més de la pèrdua d'arbres que li puguin proporcionar refugis. La manca de refugis pot actuar com un factor limitant en la distribució i abundància de l'espècie. En aquest sentit, cal planificar programes de reforestació forestal de boscs de ribera prop de zones humides, a més d'instal·lar caixes-refugi a zones humides. Un altre element constatat que afecta aquesta espècie a la península Ibèrica són els parcs eòlics.

Les poblacions de la ratapinyada de Nathusius poden passar fàcilment desapercebudes, ja que cal una recerca específica per a detectar-les; per tant, cal abordar un estudi focalitzat per aclarir-ne la distribució a l'arxipèlag, a més d'aprofundir en el coneixement de la seva fenologia a s'Albufera de Mallorca.

Aquesta ratapinyada està inclosa dins la Llista d'Espècies Silvestres en Règim de Protecció Especial. Es tracta d'una espècie descoberta recentment a l'arxipèlag balear i, per tant, no disposa de cap figura de protecció específica, que podria obtenir en ser inclosa dins el Catàleg d'espècies amenaçades de les Illes Balears. •

Es Busqueret se'n va de viatge

Alt Pirineu

Per Josep Manchado i Maties Rebassa

Quan planifiquem un viatge sempre tractem de treure-li el màxim profit, ja sigui passar moltes hores en una platja verge de Formentera o veure balenes a algun oceà llunyà. En el nostre cas, l'objecte del viatge, a més de delectar-nos amb els increïbles paisatges del Pirineu Català, va ser intentar veure cinc de les aus més difícils de trobar a la muntanya, cinc ocells que, tot i no ser petits de mida, són molt difícils d'observar pels seus costums i per les grans dimensions de les carenes, cims i boscos de muntanya on viuen.

Les cinc espècies objecte prioritari del nostre viatge eren la perdiu blanca (*Lagopus mutus*), el gall fer (*Tetrao urogallus*), el mussol pirinenc (*Aegolius funereus*), la perdiu xerra (*Perdix perdix*) i el pela-roques (*Tichodroma muraria*). En un segon nivell, hi havia els grans rapinyaires que viuen a la serralada pirinenca, a més del raspinell pirinenc (*Certhia familiaris*) i altres petits passeriformes.

Parc natural de l'Alt Pirineu

El parc natural de l'Alt Pirineu és un parc jove, declarat com a tal l'estiu de 2003. Té una extensió de 69.850 hectàrees i ocupa terrenys que van des dels cims de més de 3.000 metres de la Pica d'Estats i el Sotlló fins als enormes boscos d'alta muntanya de les zones més baixes, bàsicament a les comarques del Pallars Sobirà i l'Alt Urgell, amb centres a Sort i la Seu d'Urgell.

El parc inclou diversos tipus d'hàbitats, tot i que podem parlar de dues grans zones: les zones més altes, carenes, cims, barrancs, zones de roca i pedra, prats d'alta muntanya o prats alpins, on viuen la perdiu blanca, el pela-roques i la perdiu xerra, i les zones més baixes, formades per valls i boscos, de relleus més suaus i on esperàvem trobar el mussol pirinenc, el gall fer i el raspinell pirinenc.

Valls de Cardós i vall Ferrera

En el viatge ens centràrem en les valls de Cardós i la vall Ferrera, que comencen molt a prop de Llavorsí i formen el *cor* del parc natural, amb les carenes dels cims més alts

(fins als 3.143 m de la Pica d'Estats), enormes boscos de pi negre i avet i profundes valls que faciliten l'acostament fins als llocs on es troben amb més facilitat les espècies que cercàvem.

Nosaltres vàrem establir la base a Tavascan, un petit i tranquil poble a la vall de Cardós situat a 1.100 metres d'alçada, creuat per dos rius, on només arribar ja es poden veure les primeres mèrleres d'aigua (*Cinclus cinclus*) i una bona colònia de cabots (*Delichon urbicum*). Crida l'atenció que en un poble que no arriba als cent habitants t'expliquin que en aquella vall durant els anys del *boom* de l'energia hidroelèctrica i la construcció de preses, centrals i túnels, varen viure-hi més de vint mil treballadors, amb un ambient molt dur on es produïren infinitat de problemes, amb alguns morts i baralles constants.

Mussol pirinenc

Dels cinc objectius del viatge, el mussol pirinenc va ser el primer que trobàrem, ja al primer dia. Això ens va donar moral, ja que crèiem que seria el més difícil de trobar de tots i que, si aconseguíem detectar-lo, seria gràcies a alguna audició nocturna o, com a molt, el veuríem creuar el bosc, com una ombra fantasmagòrica. En canvi, vàrem tenir sort, amb una observació de primera, amb sol, bona llum i durant el temps suficient.

Per pujar als cims de lo Covill i la Màniga (on anàvem a cercar la perdiu blanca) vàrem deixar el cotxe al refugi del Gall Fer. A 1.683 metres d'alçada, ubicat dins el bosc de Virós, és un lloc que a l'hivern es transforma en estació d'esquí de fons. Des del refugi, la pista dóna unes llaçades enormes entre l'espès bosc, per guanyar altura ràpidament. Allà, en un dels enormes pins negres que hi ha devora la pista, trobàrem una caixa niu que, afortunadament, estava ocupada pel mussol pirinenc.

La resta, la va posar tota de la seva part el mussol. Varen ser tres o quatre minuts emocionants. L'ocell, curiós, guaitant pel forat del niu, lluny d'amagar-se o esclafar-se dins la caixa, ens seguia amb la mirada i treia el cap si no ens podia veure bé. En definitiva, un ocell curiós i agra-

it, al qual vàrem poder fotografiar a plaer i que, després d'un parell de minuts, vàrem deixar en pau ja que, òbviament, tenia el niu ocupat i no el volíem destorbar.

Perdiu blanca

La perdiu blanca va ser el nostre primer objectiu (tot i que gairebé sense cercar-lo ja ens havíem trobat de cara amb el mussol pirinenc quan caminàvem cap a les carenes, com acabam d'explicar), i vàrem triar per cercar-la la zona de lo Covill. De 2.576 metres d'alçada, és un cim que forma part del conjunt de Salòria-la Màniga, en els límits entre el Pallars i l'Alt Urgell, entre els rius Noguera Pallaresa i Segre.

Gent del Parc ja ens havia dit que aquesta és una zona on viuen i es poden veure les perdius blanques, però la realitat és que quan et trobes a les carenes cimeres i observes l'enormitat de tota la zona et baixa la moral, perquè quan arribes dalt, als cims, ja estàs tan cansat que costa posar-se a caminar per zones esquerpes. Així i tot, després d'un merescut descans, seguint la carena que uneix lo Covill i la Màniga vàrem tenir la sort de veure un mascle de perdiu blanca quiet a la part més alta de la carena. L'emoció sentida és difícil d'explicar.

Encara no havia acabat el primer dia i ja havíem vist el mussol pirinenc i un mascle de perdiu blanca i, a més, la perdiu, a causa de la seva posició prominent sobre nosaltres, ens deixava anar acostant-nos cada vegada més: primer cent cinquanta metres, després menys i menys, fins que fórem gairebé a quinze metres de la seva posició. Els dos estàvem al·lucinats de tenir-la tan a prop i poder-la observar durant tant de temps. Després, la perdiu, quan ho va considerar oportú, simplement va fer unes passes cap a l'altre vessant de la muntanya. No la vàrem escoltar volar, ni fer cap renou, simplement va desaparèixer.

El resum del primer dia no podia ser millor: bon temps i dues observacions *cinc estrelles* de dues de les espècies més cercades, una de les quals la que suposàvem més difícil de totes. Així i tot, durant el descens del refugi encara vàrem *pistejar* (com diuen els catalans) tota la zona, bus-

cant un *hat-trick* si trobàvem el gall fer, que, segons ens deien, era possible de veure a les primeres hores de la nit creuant les pistes del bosc. No hi va haver sort, però el balanç del dia va ser magnífic.

Gall fer

El gall fer, de totes les espècies que trobàrem, va ser la que més ens va costar. Dedicàrem moltes hores a cercar-lo als boscos de la vall Ferrera i, posteriorment, als del pic de l'Orri i, ja finalment, als de la zona de Sant Joan de l'Erm, enllaçant les valls del Segre i del Noguera Pallaresa pel laberint de pistes forestals que uneixen les dues grans valls. Crèiem que no el veuríem ja que, com ens deia l'amo de l'hotel a Tavascan, ell no l'havia pogut veure mai i coneixia molt poca gent a la vall que l'hagués vist. Ens ho havia pintat ben negre!

Per tant, tot i les hores dedicades, la sensació que teníem era que el gall fer se'ns escaparia, ja que l'enormitat dels boscos de la zona i els renous que fèiem quan caminàvem pel bosc, remonent tot el que hi ha al sota-bosc pirinenc, no pa-reixien ajudar. Però com passa tan-tes vegades, quan tornàvem cap al lloc on teníem el cotxe la sort es va aliar amb nosaltres. Vam trobar un niu de picot ocupat i ens amagàrem a certa distància per veure de quina espècie era. Estàrem uns vint minuts contemplant els picots, en complet silenci, sense moure'ns, sense remoure la fullaraca i, quan finalment vàrem posar-nos en peu, el gall fer era allà, a vint metres escassos de distància, aturat, tan sorprès com nosaltres mateixos. Era un preciós i magnífic mascle de gall fer, enorme, blau, que ens mirava fixament... mentre nosaltres estàvem tan bocabadats que quasi no li vàrem poder fer ni fotos.

Després d'uns segons eterns el gall fer es va recuperar de la sorpresa i, quan vàrem fer un moviment per intentar enfocar-lo millor, simplement va volar, feixuc, grossot, renouer. Va desaparèixer, a pocs metres de nosaltres, i ja no el vàrem poder veure més. El moment va ser tan emocionant, tant per la forma com s'havia produït com per les dimensions de l'ocell, que quan el gall va marxar ens vàrem abraçar, encara nerviosos.

Trencalòs, *Gypaetus barbatus*

MATIES REBASSA

Hortolà groc, *Emberiza citrinella*

MATIES REBASSA

MATIES REBASSA

Picot gros, *Dendrocopos major*

Haviem fet la tercera observació, tan bona o més que les dues primeres, totes tres de *cinc estrelles*, com diuen els anglesos. D'aquelles que costa oblidar per la proximitat i la claredat de les observacions.

Perdiu xerra i pela-roques

Finalment se'ns varen escapar dues de les cinc espècies cercades, la perdiu xerra i el pela-roques. En el cas de la perdiu trobarem poca informació que ens orientés a l'hora de cercar-la, i en el del pela-roques, durant l'estiu s'ha de pujar a parets fora de l'abast del nostre estat de forma. A la primera espècie li dedicarem moltes hores, a la Bonaigua, al coll de Cabús, al pic de l'Orri, a Llessuí, a Meranges i Malniu i no va haver-hi sort. Sembla una espècie a la qual ningú dedica gaire esforços, o que la gent no cerca especialment, i per tant no sobra la informació o, almenys, no la varem saber trobar.

Al pela-roques li varem dedicar molt menys temps. Després de buscar el gall fer i la perdiu xerra ja no ens quedaven dies, així que aprofitem

la tornada varem anar fins a la presa de l'estany Cavallers, al Parc Nacional d'Aigües Tortes, ja que sempre que preguntes pel pela-roques et diuen que crien a la paret de la presa. Però si cria allà, no el varem saber trobar. Tot i així, les hores passades baix les parets de ciment armat de la presa de Cavallers ens varen servir per a veure-hi les dues gralles, la de bec vermell (*Pyrrhocorax pyrrhocorax*), que cria als forats del ciment, i la de bec groc (*P.graculus*) que creuava la vall a molta més altura.

Rapinyaires

Al Pirineu és gairebé impossible no veure rapinyaires. Ja des del primer dia varem poder albirar una àguila daurada (*Aquila chrysaetos*) que ens va oferir un picat de més de mil metres, realment impressionant. Posteriorment, al llarg dels dies, varem observar àguiles marcenques (*Circaetus gallicus*) a la vall d'Aran, a més d'altres espècies abundants o fàcils de veure com ara el trencalòs (*Gypaetus barbatus*), el voltor lleonat (*Gyps fulvus*), la miloca (*Neophron percnopterus*), la milana negra (*Milvus migrans*), el falcó (*Falco pe-*

regrinus, *F. tinnunculus*) i altres espècies.

Emberícids i altres passeriformes

Als dos Pallars també són observables la majoria dels emberícids, des del poc cridaner *Emberiza calandra*, la nostra abundant sól·lera, fins als també abundants *Emberiza cirulus* (sól·lera boscana). Però els aucells que ens varen guanyar el cor amb els seus colors, varen ser els altres, els que són difícils o gairebé impossibles de veure a les Illes, i que varem poder trobar a diferents zones del Pirineu: l'hortolà groc (*E. citrinella*), tan vistós com confiat, que observarem a prats de muntanya; l'hortolà (*E. hortulana*), que ens va costar trobar a zones arbustives de mitja muntanya; i l'hortolà de cap negre (*E.cia*), que observarem a plaer quasi des del cotxe mateix.

Entre els passeriformes més abundants cal destacar les grívies (*Turdus viscivorus*) i les llucaretes (*Serinus citrinella*). Les primeres, cridaneres i molt cantores, amb un comportament completament dife-

rent a l'hivernal que mostren a Mallorca. Les segones movent-se en grupets, menjant a vegades a les mateixes pistes forestals o voreres de les carreteres, i que no ens cansàvem d'observar.

També són comuns, tot i que no en vàrem veure gaire, els *Cinclus cinclus* (mèrleres d'aigua) un dels ocells més sorprenents per la seva capacitat de caminar i estar sota l'aigua. O els picots, especialment el verd (*Picus viridis*), el gros (*Dendrocopos major*), i el negre (*Dryocopus martius*): tot un espectacle tenir dos exemplars d'aquesta espècie cridant i volant a prop!

Observàrem o escoltàrem igualment tords flassaders (*Turdus torquatus*), xal·lambrins (*Prunella modularis*), coablanques (*Oenanthe oenanthe*), ferrericos de diverses espècies (inclosos diversos nius de *Periparus ater*, que trobàvem sense cercar-los, sovint al terra baix pedres), cotolius (*Lullula arborea*), mèrlera vermella (*Monticola saxatilis*), busqueret emmascarat (*Sylvia hortensis*), el capsigrany roig (*Lanius collurio*) a les zones d'ambient més mediterrani, diversos còrvids i moltes altres.

Un ocell que també ens va fer molta il·lusió veure, per la dificultat de trobar-lo, va ser el pinsà borro-

ner (*Pyrrhula pyrrhula*), que es mou per boscos ben espessos i, tot i els seus colors cridaners, mida gens petita i el seu cant, no és gens fàcil de detectar. Finalment en vàrem veure dos, però només un cada un de nosaltres i per uns breus instants. I una altra espècie que cap de nosaltres havia vist abans, el *Certhia familiaris*. El trobàrem gràcies al seu cant, ja que la separació pel plomatge del seu congènere el *C.brachydactyla* és molt complicada. A més, s'ha de tenir en compte que, de vegades, cada una d'aquestes dues espècies imita el cant de l'altra, el que encara ho complica més! Però finalment les fotografies de l'au observada ens

permeteren confirmar la identitat de l'au. Un *bimbo* més per a cada un de nosaltres!

Coll de Cabús

I tot i que no es tracti d'ocells, mereix la pena parlar una mica per acabar aquest relat del coll de Cabús (2289 m), un pas de muntanya entre Andorra i la vall Ferrera que connecta les pistes d'esquí de Pal amb els prats de muntanya i el poble de Tor, un minúscul poblet de muntanya situat a 1649 metres d'altura. Tor és un poble marcat per una terrible història de contraban i intents d'unir mitjançant pistes d'esquí les zones

superiors amb les pistes andorranes, que finalment va acabar amb tres assassinats i tres morts encara no aclarides. És un dels colls més alts dels Pirineus accessible en cotxe, i sense la pressió de ser una carretera és molt tranquil. Les parts superiors del coll són abundants en perdis blanques i xerres (tot i que nosaltres no en vàrem veure cap) i formen uns paisatges espectaculars. El poble és molt petit, enclavat entre dos rius i tres carenes, i no hi viu casi ningú, però és una tradició per a qui hi va parar a Casa Sisqueta a fer-hi un cafè, una canya o un dinar. El lloc és únic, l'ambient també. Cal dir que, per anar segurs, la pista entre Tor i

el coll de Cabús convé fer-la amb un tot terreny o amb un cotxe al qual no tinguis gaire estimació, ja que, tot i que cada any els contrabandistes reparen la pista, no es troba en gaire bon estat per a cotxes normals.

En definitiva, va ser cinc dies molt ben aprofitats en una zona única, barata i molt propera com són les valls altes de la Noguera Pallaresa, a la zona del Pallars Sobirà, fet que ens mostrà una vegada més que no resulta imprescindible fer viatges grans i costosos per gaudir de l'observació d'ocells realment especials. Un viatge molt recomanable. •

Identificació

Per **Cristina Fiol**
Dibuixos de **Miquel Morlà**

Les aus limícoles sempre desperten un cert temor quant a identificació es refereix pel fet de ser ocells un poc complicats. La frase “tots em semblen iguals” és molt present. Però amb paciència i amb quatre pautes amb les quals ens hem de fixar, a poc a poc començaran a ser aus molt atractives i interessants.

En aquesta edició d'Es Busqueret ens centram en

dues espècies que, encara que no són de les més comunes, és possible veure sobretot durant la migració i també a l'hivern. Són la becassineta (*Tringa ochropus*) i la valona (*Tringa glareola*).

Per la seva similitud en forma i aspecte, a primer cop d'ull poden donar lloc a confusió i si, a més, l'observació és fugaç perquè l'ocell surt volant, per exemple, ens podem

quedar amb el dubte de quina de les dues hem vist.

El més destacable de la becassineta és el contrast blanc/fosc que presenta. És a dir, si l'observam en vol veurem un ocell molt fosc (gairebé negre segons la llum que tinguem) a cap, cos i ales tant per la part superior com la inferior, i amb el ventre i coa molt blancs. Si el podem seguir amb els prismàtics, ens hem d'intentar

Becassineta i valona

fixar amb la coa, ja que veurem que no és completament blanca, sinó que té unes 2 o 3 barres gruixades a la base, i, si afinam un poc més, observarem que els dits pareix que no sobresurten o que ho fan molt poquet, per sota les rectrius.

Quan vegem una valona en vol, a part de no semblar-nos un ocell tan robust com la becassineta, notarem que no té aquest contrast blanc/fosc tan marcat, sinó que més bé és marró/blanc brut. Si podem, ens hem de fixar que, a diferència de la becassineta, la valona té la part inferior de

les ales pàl·lides, el barrat de la coa és molt més estret i els dits sobresurten de manera més evident.

Si tenim la sort d'observar aquestes dues espècies posades, ja ens podrem fixar en més detalls. En la becassineta seguirem veient aquest contrast del qual hem parlat abans i, així i tot, observarem que l'hom i ales tenen un puntejat claret però molt petit. Encara que el cap i el pit són ratllats, és un ratllat molt fi i atapeït que li segueix donant un aspecte fosc. Ens hem de fixar amb el cap i veure que la

becassineta té un inici de llista superciliar clara però que no passa darrere l'ull. Encara que en ambdues espècies les potes són clares, en la becassineta són més verdoses.

En la valona ens cridarà l'atenció la llista superciliar bastant marcada i que sí que li passa per darrere l'ull. El cap, coll i el pit són ratllats però de forma difuminada, sobretot en coll i pit. Finalment, el favat de l'esquena i les ales és més gros i evident que el de la becassineta, i les potes són groguenques.

Més que aucells

És l'escarabat aquàtic més gros de la nostra fauna, amb uns 40-50 mm de llargada. De color negre brillant, el dors té una tonalitat verdosa que dona lloc al seu cognom o epítet específic, *pistaceus*. Pertany a la família dels hidrofílids, que són els escarabats d'aigua per excel·lència. Es caracteritzen per la forma i longitud de les seves antenes, que els permeten prendre aire atmosfèric sense necessitat de sortir de sota de l'aigua, i pels palps maxil·lars ben desenvolupats, quasi tan llargs com les antenes.

Té el ventre recobert d'una pilositat com de vellut que serveix per crear una pel·

Text de **Inmaculada Ferriz**
Dibuix de **Xavier Canyelles**

Es tracta d'una espècie típicament mediterrània, malgrat que es pot trobar en latituds més al nord del continent. Tot i haver estat considerat un escarabat aquàtic ben comú i estès, tant aquesta espècie com el grup al qual pertany es troben en declivi a Europa per la desaparició o alteració de zones humides, a més de la fragmentació del seu hàbitat. A s'Albufera de Mallorca hi ha una població ben coneguda, que té afició a caure a les trampes de llum que s'hi posen de tant en tant per a atraure animals nocturns.

Hydrous pistaceus

lícula d'aire que actua com a reservori i que li permet passar força temps submergit, com una botella de busseig; a més li dona un aspecte platejat per sota quan és a l'aigua. També hi té una espina ben afilada, que equivaldria a la quilla d'una embarcació. Té pèls a les potes d'enmig i les posteriors, però no a les anteriors.

Els adults o imagos són herbívors i detritívors, per la qual cosa es fan servir dels palps maxil·lars que els surten de la part bucal, que rossequen i masteguen les herbes. Les larves, en canvi, són depredadores ferotges a les aigües en què viuen, i mengen des de petits mol·luscs aquàtics fins a altres larves. Són depredats per peixos i, per fugir-ne, requereixen d'aigües amb una bona comunitat de macròfits per amagar-s'hi.

Encara que són aquàtics, segueixen tenint un parell d'ales funcionals que els permeten volar distàncies considerables, encara que de forma matussera i sorollosa... i és que són molt grossos! Ho fan sobretot a la primavera, per a dispersar-se i trobar parella. Un altre fet ben curiós és que la femella pon els ous al revers d'una fulla que sura i ho fa construint un capoll en el qual diposita la posta, que quedarà connectada amb l'exterior a través d'una mena de sífo que arriba a la superfície, tota una sofisticació.

Quadern de camp

Per **Steve Nicoll**

Jul 08 S'observa en el parc natural de Mondragó (Santanyí) un jove de l'any de cucui reial (*Clamator glandarius*). Aquesta espècie, que sol parasitar nius de garsa (*Pica pica*) no cria a Balears i es donen molt poques observacions anuals. Bibià Belmar.

Ago 03 S'observa prop de Villafranca una àguila marcenca (*Circus gallicus*). Pere Vicens.

Set 16 Durant el mes de setembre s'han produït diverses observacions de fuell de collar (*Eudromias morinellus*), raresa a Balears. Les cites més importants han estat el dia 16 amb un grup d'almenys 11 individus en es Blanquer de Maria de la Salut i el dia 22 amb un altre de 12 prop de Villafranca (Maties Rebassa). Un altre grup d'un màxim de 16 individus fou observat entre el 22 i el 29 d'agost a l'aeroport d'Eivissa. Constanancio Moreno, Raúl Caballero i José Luis Martínez.

Set 27 Continuen els albiraments d'arpella russa (*Circus macrourus*), una espècie considerada raresa a Espanya, procedent del nord-est d'Europa i Sibèria. Aquesta vegada es tracta d'un jove de l'any vist en migració cap al sud des del cap de ses Salines. És la primera observació d'aquesta espècie registrada durant la migració postnupcial a Balears. Marc Melià, Lalo Ventoso, Maties Rebassa i Pep Manchado.

Set 30 S'observa una llambritja de bec vermell (*Hydroprogne caspia*) a s'Albufereta (Pollença). És una espècie considerada raresa a Balears. Maties Rebassa.

La migració postnupcial ha estat important enguany. El Grup d'Observadors de Rapinyaires registra el dia 11 de setembre un pas de fins a 250 arpelles (*Circus aeruginosus*) i fins a 49 aligots vespers (*Pernis apivorus*) des del cap de ses Salines. GORA.

Fuell de collar, *Eudromias morinellus*

MATIES REBASSA

Aquest Nadal, regala ornitologia...

**Visita el nostre local i porta't els tres
nous models de tasses**

... i fes-te del GOB!

Entra a www.gobmallorca.com i uneix-te a nosaltres

Es Busqueret, i molts altres continguts ornitològics a www.gobmallorca.com/ornitologia